

# A STIGLITZ—BIZOTTSÁG JELENTÉSE ÉS A TÁRSADALMI FEJLŐDÉS MÉRÉSE

SZRETYKÓ GYÖRGY<sup>1</sup>

## Összefoglalás

A tanulmány vizsgálja a GDP fogalmát, korlátait és kritikáit, egyúttal bemutatja a Stiglitz - Bizottság létrehozásának okait, célját és felvázolja a bizottság által kidolgozott 12 ajánlást. A GDP mérésére kidolgozott alternatív mutatók közül részletesen elemzi a Better Life Indexet (BLI) és a Humán Development Indexet (HDI). A jól-lét és a fenntartható fejlődés egy időben történő megvalósításával kapcsolatban vizsgálja a Bhutáni Királyság gyakorlatát és Németország kezdeményezését. A tanulmány konklúziója az, hogy a Stiglitz - Bizottság ajánlásai szakmailag nagyon korrektek és megalapozottak, de minden dokumentum annyit ér, amennyit abból a gyakorlatban megvalósítanak.

## Kulcsszavak

pénzimpérium, GDP, Stiglitz - Bizottság, alternatív mutatók, Bhután

## Summary

The subjects of this essay are definition, limits and critique of GDP. At the same time it presents the reasons and goals of creating of Stiglitz Committee, sketches 12 suggestions developed by the Committee. Among the alternative indexes elaborated for measurement of GDP, this essay gives detailed analyses of Better Life Index (BLI) and Human Development Index (HDI). Regarding welfare and sustainable development realised at the same time, the essay analyses the practice of Bhutan Kingdom and initiative of Germany. Conclusion is that the suggestions of the Stiglitz Committee are very correct and well-established, but every document worth as much as it realised in practice.

## Key words

Money Empire, GDP, Stiglitz Committee, alternative indexes, Bhutan

<sup>1</sup> tanszékvezető, habilitált egyetemi docens, Nyugat-magyarországi Egyetem.

E-mail: [szretyko@atif.hu](mailto:szretyko@atif.hu)

*„A GDP-be értéként számít bele a levegőszennyező tevékenység, a cigarettareklám, az erdők kivágása és természeti csodák feláldozása a növekedésért. De nem számít bele gyermekeink egészsége, oktatásunk minősége, vagy az az öröm, amelyet a szülőkkel való játék okoz nekik. És nem növeli a GDP-t költészetünk szépsége, a házasságok ereje. Röviden, a GDP mindent figyelembe vesz, csak azt nem, ami az életben fontos.”*  
Robert Kennedy, 1968.

## **Bevezetés**

A transzatlanti/nyugati világban és a befolyása alatt álló országokban olyan uzsoracivilizáció (Drábik, 2002) és fantomgazdaság (Korten, 2009) jött létre, amelynek nem volt meg és a mai napig sincs meg a gazdasági - pénzügyi alapja. A nemzetközi pénzvilág és irányító elitje, a nemzetközi pénzügyi oligarchia minden előtte álló korlátokat igyekezett/igyekszik lebontani az erőforrás-szivattyúk minél magasabb szintű működtetése érdekében. Ily módon arra törekedett/törekszik, hogy mindenütt meggyengítse az államot, a nemzetet, nemzeti kultúrákat, a vallásokat és a különböző szintű civil szerveződéseket, közösségeket. Alapvetően két embertípusra van szüksége: egyrészt végrehajtókra, másrészt olcsó munkaerőre és fogyasztókra, vagyis helótákra (jogfosztott rabszolgákra). Ezért a nyugati civilizáció különösen az elmúlt 30 évben az individualizmusra épült/épül, amely az ösztönök kielésében, az egyéni szintű fogyasztásban és az egyéni érdekérvényesítés mindenhatóságában fejeződik ki.

A kapitalizmusnak ez a modellje a piaci fundamentalizmusra épült, amelyről kiderült, hogy szabályozás nélkül óriási károkat okoz a természeti és emberi erőforrások gazdálkodása terén. Ez a neoliberális világrendszer jelenleg felbomlóban van.

A jelenlegi globális pénzimpérium tevékenységének eredményeként hatalmas társadalmi egyenlőtlenségek jöttek létre és termelődnek újra, egyrészt a világ gazdaságilag eltérő fejlettségű országai között, másrészt az egyes országokon belül. Ennek a pénzuralmi rendszernek az egyik következménye, hogy „a világ lakóinak a fejlett ipari országaiban élő 20 %-a fogyasztja el a világ erőforrásainak 86 %-át, míg a világ többi lakójának jut az erőforrások 14 %-a. „ (Drábik, 2002, 18) Továbbá jelentősen nő a szegények és társadalmi kirekesztettségben élők száma, amelynek következménye a gazdasági, etnikai és szociális konfliktusok felerősödése/kiéleződése. Mindezekkel kapcsolatban kiemelendő Ferenc pápa 2015 július 9-én, a bolíviai Santa Cruz-ban a Népi Mozgalmak Világtalálkozóján elhangzott beszéde, amelyben markánsan vázolta fel Földünk válságos helyzetéről, annak alapvető okairól és a sürgető tennivalókról szóló gondolatait. Ebben a beszédében a katolikus egyház fő hangsúlyozta, hogy az egész világra kiterjedő alapvető szerkezeti változásra van szükség. „Olyan pozitív változásra, amely a ’’profit mindenáron’’ uralta folyamatokat feltartóztatva a földi életet és az emberi közösségek szolgálatát állítja előtérbe”. (greenpeace.blog.hu 2015) Ferenc pápa a globális problémák enyhítésére és részleges megoldására három feladatot jelölt meg:

- A gazdaságot állítsuk az emberek szolgálatába. Ennek érdekében javasolja, hogy a munkások és a parasztok hozzanak létre szövetkezeteket, gazdasági társulásokat.
- Egyesítsük az embereket a béke és az igazságosság útján.
- Föld Anyánk védelme. (greenpeace.blog.hu 2015)

Mindezeket a gondolatokat azért tartottam fontosnak, hogy a GDP-vel és a társadalmi fejlődéssel kapcsolatos vitákat szélesebb társadalmi – gazdasági összefüggésekbe tudjuk helyezni, illetve értelmezni.

### **A GDP fogalma, korlátai és kritikái**

A bruttó hazai termék (GDP-Gross Domestic Product) fogalmát és mint mutatót az 1930-as nagy világgazdasági válság hívta életre. A közgazdaságtanban a GDP egy bizonyos terület (általában egy adott ország) meghatározott időszak (általában 1 év) alatt létrehozott azon termékek és szolgáltatások együttes értéke, amely a gazdaságban végső felhasználásra fordítható.

Mindezekből megállapítható, hogy a  $GDP = \text{a háztartások fogyasztása} + \text{beruházás} + \text{a közszektor fogyasztása} + (\text{export} - \text{import})$ .

Ez a mutató, annak ellenére, hogy a mainstream közgazdaságtan egyik kulcsfogalma, nem tökéletes, mert a gazdasági termelés mérésére kiválóan alkalmas ugyan, de egy sor tényezőt nem vesz figyelembe.

A nemzetközi és hazai szakirodalomban a GDP korlátaival és kritikájával kapcsolatban az alábbi markáns megállapítások fogalmazódnak meg:

- A GDP növekedése nem egyenlő a jólét és a jólét növekedésével, hiszen ehhez megfelelő gazdasági - és társadalompolitikára van szükség.
- Nem méri a fenntarthatóságot.
- A feketegazdaság által termelt jövedelem szintén kimarad a hivatalos kimutatásokból. A GDP értékét ilyen esetekben becslésekkel próbálják pontosítani.
- Figyelmen kívül hagy továbbá számos olyan háztartási tevékenységet (pl. gyermeknevelés, idősgondozás), amely gazdasági szempontból is fontos.
- A nem piaci jellegű tevékenységek értékelése és a GDP-ben történő számbavétele nehézkes (pl. a rendőrség vagy a honvédelem tevékenysége).
- Nem alkalmas az egyének közötti egyenlőtlenségek mérésére.
- Nem veszi figyelembe az ember okozta természeti károk negatív hatásait (környezetszennyezés, az emberek egészségi állapotának rombolását).
- Nem vesz figyelembe számos olyan tényezőt, amely befolyásolja a társadalom jólétét (egészség, gazdasági biztonság, szociális kapcsolatok minősége, stb.).

### **A Stiglitz - Bizottság célja és ajánlásai**

2008 februárjában Franciaország köztársasági elnöke, Nicholas Sarkozy felkért három Nobel—díjas közgazdászt (Joseph Stiglitz, Amartya Sen és Jean—Paul Fitoussi), hogy alakítsanak egy bizottságot, amelyet később „Bizottság a Gazdasági Teljesítmény és a Társadalmi Fejlődés Mérésére” neveztek el. A Stiglitz—Bizottság a fent említett három Nobel-díjas professzor mellett közgazdászokat és társadalomtudósokat is magában foglalt, akiknek a szakértelme jól kiegészítette egymást. A Bizottság három munkacsoportot hozott létre, amelyek a következő témákat kutatták: klasszikus, GDP-hez kapcsolódó kérdéseket, az életminőség, és a fenntarthatóság. A Bizottság célja: felmérni a GDP korlátait és elemezni az alternatív mérési módszereket.

A Stiglitz jelentés legfontosabb kulcsüzenete: eljött az idő, hogy mérési rendszerünkben áttegyük a hangsúlyt a gazdasági teljesítmény méréséről az emberek jólétének a mérésére. A jólét mérését pedig a fenntarthatósággal összefüggésben kell vizsgálni. (Stiglitz, Sen, Fitoussi, 2010)

A Bizottság az alábbi 12 ajánlást fogalmazta meg:

- *Az anyagi jólét értékelésekor a termelés helyett inkább a jövedelem és a fogyasztás kerüljön előtérbe.*
- *A háztartások nézőpontjának hangsúlyozása.*
- *A jövedelmet és a fogyasztást a vagyonnal együtt kell vizsgálni.*
- *Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a jövedelem, a fogyasztás és a vagyon eloszlására.*
- *A jövedelem mérése terjedjen ki a nem piaci tevékenységekre.*
- *Az emberek életminősége objektív körülményeiktől és adottságaiktól függ. Lépéseket kell tenni azért, hogy az emberek egészségére, személyes tevékenységeire és környezeti feltételeire vonatkozó mérések jobbak legyenek. Különösen alapos erőfeszítéseket kell tenni olyan szilárd és megbízható mérési módszerek kifejlesztésére és végrehajtására, amelyek a társadalmi kapcsolatokra, a politikai képviselőkre és a bizonytalanságra — amelyek kimutathatóan befolyásolják az élettél való megelégedettséget — irányulnak.*
- *Az életminőséget leíró indikátoroknak minden területre kiterjedően, átfogó módon kell értékelniük az egyenlőtlenségeket.*
- *A felméréseket olyan módon kell megtervezni, hogy meg lehessen állapítani az egyes személyek különböző életminőségi területei közötti kapcsolatokat, és ezeket az információkat kell felhasználni a különböző területeket érintő stratégiák tervezésekor.*
- *A statisztikai hivataloknak biztosítaniuk kell azokat az információkat, amelyek az életminőség egyes dimenzióinak összekapcsolásához, és ezáltal különböző indexek megalkotásához szükségesek.*
- *Az objektív és a szubjektív jól-lét méréseire egyaránt kulcsfontosságú információkat szolgáltat az emberek életminőségéről. A statisztikai hivataloknak saját felméréseikbe olyan kérdéseket kell beépíteniük, amelyek révén megfoghatóvá válna az emberek életértékelése, a boldogságérzettel kapcsolatos tapasztalataik és a prioritásaik.*
- *A fenntarthatóság értékeléséhez szükség van egy jól meghatározott indikátor rendszerre. A rendszer elemeinek azzal a megkülönböztetett sajátossággal kell rendelkezniük, hogy értelmezhetőek legyenek az általuk jellemzett „tőkék” változóiként. A fenntarthatóság pénzügyi indexének is meg van a helye a rendszerben, de a jelenlegi legkorszerűbb megközelítések szerint alapvetően a fenntarthatóság gazdasági szempontjaira kell koncentrálnia.*
- *A fenntarthatóság környezeti szempontjait elkülönítve kell nyomon követni, amihez jól kiválasztott fizikai indikátorok sora szükséges. Különösen szükség van egy olyan egyértelmű indikátorra, amely a környezetkárosodás veszélyes szintjének közelségére utal (pl.: az éghajlatváltozáshoz, vagy halállomány csökkenéséhez kapcsolódik). (Stiglitz, Sen, Fitoussi, 2010, 312-320)*

A dokumentum hangsúlyozza, hogy olyan adatgyűjtésekre lenne szükség, amelyek segítenek a döntéshozóknak, politikusoknak megalapozott válaszokat adni arra, hogy milyen irányban kell tovább haladni. Ezért a Stiglitz Bizottság ajánlásainak kidolgozása után, az Európai Közöségek Bizottság 2009 augusztus 20-án kiadta „A GDP-n innen – és túl. A haladás mérése a változó világunkban” című közleményét a Tanács és az Európai Parlament számára. Ebben a dokumentumban az Európai Közöségek Bizottsága a következő öt intézkedés végrehajtását fogalmazta meg:

- A GDP kiegészítése környezeti és társadalmi mutatókkal.
- Közel valós idejű információ a döntéshozatalhoz.
- Pontosabb jelentés a javak társadalmi elosztásáról és az egyenlőtlenségekről.
- Az európai fenntartható fejlődési eredménytábla kidolgozása.
- A nemzeti számlák kiterjesztése a környezetvédelmi és társadalmi kérdésekre. (A GDP-n innen és túl, 2010, 4-11)

### **Alternatív mutatók a GDP mérésére**

A nemzetközi és hazai szakirodalomban a jólét és a fenntarthatóság mérésére alapvetően hét alternatív mutatót különböztetnek meg a szerzők. Ezek a következők: az Emberi Fejlődés Indexe (HDI), Nemenkénti Egyenlőtlenségi Index (GII), a Többdimenziós Szegénységi Index (MPI), a Környezeti Teljesítmény Index (EPI), Éghajlatvédelmi Teljesítmény Mutató (CCPI), az Ökológiai Lábnyom (EFP), és a Boldog Bolygó Index (HPI). (Szigeti, 2012) A kutatók ezeken kívül más mutatókat is alkalmaznak. Mivel a GDP nem lehet a társadalmi jólét egyetlen és legfőbb mutatója, ezért a teljesség igénye nélkül felvázolok két olyan alternatív mutatót, amelyeket leginkább a GDP kiegészítéseként lehetne használni.

### *Better Life Index – A Jobb Élet Indexe*

A BLI mutató az életminőséget, a jól – létet próbálja megragadni, méghozzá úgy, hogy számos dimenziót vesz figyelembe. Ez a mutató lehetne a GDP egyik kiegészítő mutatója, bár a GDP egyik alternatívájának szánták. Összefügg a GDP nagyságával, de annál több, és azt méri, ami az életben valóban számít. Értelmezése sem könnyű, viszont 11 dimenzióból összesít 26 mutatót. Ezek a dimenziók a következők:

- lakás
- jövedelem
- munka
- közösség
- oktatás
- egészség
- biztonság
- elégedettség
- környezet
- társadalmi részvétel (a választási részvétel és a törvényhozásba épített társadalmi konzultáció mértéke, valamint a folyamatok átláthatósága)
- munka és magánélet egyensúlya (az időmérleg módszerével mérik, amelynek során azt vizsgálják, hogy mekkora a jelentős túlórárt végzők száma és mennyi a szabadidő).

A fentiekén kívül szerepel még a foglalkoztatási ráta, a bérek nagysága, az iskolázottság szintje, a készségeket mérő PISA tesztek eredményei, az öngyilkosságok száma, a légszennyezés, és a vízminőség. Az OECD a saját kutatásaiban minden dimenziót egyformán fontosnak tart. (Mérjük a jobb életet ! lelkesen.wordpress.com 2012)

### *Human Development Index – Az Emberi Fejlődés Indexe*

Ezt a mutatót Mahbub ul Haq pakisztáni közgazdász dolgozta ki 1990-ben és az ENSZ már több mint két évtizede használja a világ országainak összehasonlítására. A HDI előnye az, hogy egyrészt jól használható a különböző fejlettségi országok elkülönítéséhez, másrészt mérhetővé teszi az egyes országok gazdaságpolitikájának az életszínvonalra gyakorolt hatását.

A HDI mutató három fontos részből tevődik össze:

- A hosszú és egészséges életet a születéskor várható élettartam felhasználásával közelíti meg.
- A következő összetevő az oktatásban megszerzett tudás, amelyet két változó felhasználásával mér. Az első változó a 15 éven felüliek írás-olvasás tudása, amelyet kétharmados súllyal vesz számításba, a második pedig a kombinált iskolázottsági arány, azaz az alap -, közép -, és felsőfokú iskolázottság összevont mutatója, amely egyharmados súllyal szerepel.
- A harmadik összetevő az életszínvonal, amelyet a vásárló erő – paritáson számított GDP-vel mér, egy főre kifejezve. ( wikipedia.org. 2015)

Ezeket túlmenően felhasználhatóak még az Eurostat és a KSH adatszolgáltatásai, a fenntartható fejlődés indikátorai, az időmérés módszerével végzett empirikus kutatások eredményei, valamint a jövedelemegyenlőtlenségekről és a demográfiai helyzet alakulásával foglalkozó kiadványok.

Megállapítható, hogy az alternatív mutatók bevezetésére irányuló kezdeményezések elsősorban szemléletváltásuk miatt rendkívül hasznosak. Természetesen a GDP-t sem szabad negligálni, hanem más mutatókkal együtt célszerű használni.

### **Pozitív gyakorlatok, kezdeményezések**

A jól-lét és a fenntartható fejlődés egy időben történő megvalósítására már több ország is tett kísérletet, több – kevesebb sikerrel. Ezek közül két ország, a Bhutáni Királyság gyakorlatát és Németország kezdeményezését mutatom be.

#### *Bhutáni Királyság*

Bhután a Himalája vonulatai között fekvő távoli ország, amelynek lakossága kb. másfél millió fő. A világ átlagát tekintve az ország lakosai a legszegényebbek közé tartoznak, de ismeretlen az éhezés, nincs munkanélküliség, nincsenek koldusok, és a bűnözés is teljesen ismeretlen jelenség. A bhutániak 95 %-a földműves, mezőgazdaságból él. A bhutániak igyekeznek magukat távol tartani a vagyontól, mert tudják, hogy a pénz tönkretethetné kulturális hagyományaikat. Ebben az országban is használnak pénzt, de az üzletek túlnyomó részét még mindig cserekereskedelmi alapon kötik. (Világjárók lexikona, 2009, 93)

Amíg a világ nyugati felében istenítik a gazdasági növekedést, a GDP-t, és a profitot (pénzt) , addig Dzsime Keszar Namgjel Vangcsuk király Bhutánban alkotmányban fogadtatta el, hogy az ország 60 %-át erdőnek kell borítania és tilos az állatokra vadászni. Ugyancsak a Bhutáni Királyság a világon elsőként, 1972-ben vezette be a Bruttó Nemzeti Boldogság mutatót. A buddhista szellemben fogant GHN szerint az igazi jólétet az jelenti, ha a materiális és a spirituális fejlődés kéz a kézben jár, vagyis egymást kiegészítik. Mindezekből kiindulva megállapítható, hogy a Bruttó Nemzeti Boldogság mutató négy tényezőn alapszik: a fenntartható fejlődésen, a kulturális értékek és a természeti erőforrások megőrzésén, valamint a megfelelő kormányzáson. Ez azt jelenti, hogy nem közvetlenül akarja mérni a nehezen számszerűsíthető emberi jól-létet és boldogságot, hanem a hozzá vezető tényezőket igyekszik megragadni kvantitatív eszközökkel. (index.hu/gazdaság/vilag/2009 ).

## Németország

Egy 2013-ban megjelent tanulmány szerint Németországban is új módszert vezetnek be, amely a lakosság jóléte helyzetét mélyrehatóbban és alaposabban képes feltérképezni, mint a GDP.

A német lakosság jólétét három dimenzió és tíz mutató alapján mérő módszert két év alatt dolgozott ki egy parlamenti bizottság, amelyben politikusok és szakértők vettek részt. Eme bizottság véleménye szerint a GDP önmagában nem nyújt kellően árnyalt képet a lakosság helyzetéről, éppen emiatt az anyagi szempontok mellett társadalmi és ökológiai szempontokat is be kell vonni a vizsgálatba.

Az első az anyagi jólét elnevezésű dimenzió, amelynek feltárásához a GDP alakulása mellett vizsgálják az államadóság alakulását is, mert ez mutatja meg, hogy mekkora az állam mozgásteret. Továbbá elemzik a jövedelem eloszlását is, amelynek eredményeként láthatóvá válnak az anyagi helyzet alapján kialakuló társadalmi rétegződés változásai is.

A társadalom és részvétel elnevezésű dimenzióhoz négy mutató tartozik. Az első a foglalkoztatási ráta, amely az egységes számítási módszer révén nemzetközi összehasonlításra is alkalmas. A második a születéskor várható élettartam, amely az egészségügyi helyzetről szóló látteleket jelenti. A harmadik a felsőfokú végzettséggel jelentkezők aránya, amely a társadalom képzettségi szintjének alakulását fejezi ki. A negyedik mutató az ún. szólásszabadság és számon kérhetőség indikátor, amely a politikai szabadság és az állam működés átláthatóságának szintje alapján vizsgálja a társadalom helyzetét.

A harmadik ún. ökológiai dimenzióban három mutatóval jellemzik a lakosság jólétét. Az egyik mutató az országban hasznos madárfajok számának alakulása, a második szén-dioxid -, a harmadik pedig nitrogén-kibocsátás alapján mutatja meg, hogy milyen állapotban van a természeti környezet. (hvg.hu/gazdasag/2013)

Az eljárástól azt remélték, hogy sokoldalúan de érthetően mutatja be a lakosság helyzetének alakulását és 2014-től kezdve évente fogják végezni a felmérést.

## Összegzés

Összegzésképpen megállapítható, hogy a Stiglitz—Bizottság ajánlásai szakmailag nagyon korrektek és megalapozottak, s a jövőbe mutató pozitív változásokat irányozhatnak elő. Ugyanakkor történelmi tapasztalatokból tudjuk, hogy minden dokumentum annyit ér, amennyit abból a gyakorlatban megvalósítanak. A nemzetközi pénzümpérium, a különböző gazdasági társaságok/korporációk azonban nem biztos, hogy lehetővé teszik ezeknek a hasznos javaslatoknak a gyakorlatban való alkalmazásukat. Éppen ezért napjainkban minden korábbi időszakhoz képest időszerűbbek Ferenc pápának a Föld Anya védelmével, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelemmel, valamint az alulról történő szövetkezéssel kapcsolatos javaslatai.

## Irodalom

A GDP helyett új mérőszámot találtak ki Németországban.

[http://hvg.hu/gazdasag/2013\\_0128](http://hvg.hu/gazdasag/2013_0128) Letöltés: 2013.06.19.

Csath M.: (2010): A társadalmi fejlődést is mérni kell. *Magyar Nemzet*, szeptember 6.

Drábik J.: (2002): *Uzsoracivilizáció. A kamatkapitalizmus új világtrendje*. Gold Book Kft, Debrecen.

*Emberi fejlettségi index*. <http://hu.wikipedia.org/wiki/> Letöltés: 2015. 08. 23.

- Ferenc pápa teljes bolíviai beszéde most először magyarul.*  
<http://greenpeace.blog.hu/2015/07/28/> Letöltés: 2015.08.05.
- GDP kontra Bruttó Nemzeti Boldogság*  
<http://index.hu/gazdasag/vilag/2009/10/29/gdp-fixacis helyett boldog bolygó index.>  
Letöltés: 2013. 06.19.
- Gore A. (1993): *Mérlegen a Föld. Ökológia és az emberi lélek.* Föld Napja Alapítvány, Budapest.
- Korten C. D. (1996): *Tőkés társaságok világuralma.* Kapu Kiadó, Budapest.
- Korten C. D. (2009): *Gyilkos vagy humánus gazdaság?* Kairosz Kiadó, Budapest.
- Kulcsár Zs. (szerk.) (2003): *Bhután. Világjárók lexikona.* Reader's Digest Kiadó Kft, Budapest.
- Merjünk jobb életet ! Better Life Index és a GDP.* <http://lelkesen.wordpress.com/2012/12/09/>  
Letöltés: 2013.06.19.
- Perkins J. (2006): *Egy gazdasági bérgyilkos vallomásai.* Ráció Kiadó, Budapest
- Stiglitz E. J. – Sen A. – Fitoussi J. (2010): A bizottság jelentése a gazdasági teljesítmény és a társadalmi fejlődés méréséről. *Statisztikai Szemle*, 3. sz.
- Szigeti C. (2012): Alternatív mutatók, jólét és fenntarthatóság Magyarországon. *Polgári Szemle*, 3 – 6. sz.